

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО
ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГОЛІВ ОБЛАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРОВІДНИХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ
РАДА ДИРЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**МОВА Й ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, СТРАТЕГІЇ
ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ
(до Міжнародного дня рідної мови)**

Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів

ЧЕРНІГІВ
21–22 ЛЮТОГО 2025 РОКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДІПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО
ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГОЛОВ ОБЛАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРОВІДНИХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ
РАДА ДИРЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
БСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**МОВА Й ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ
МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА:
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, СТРАТЕГІЇ ТА
ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ**
(до Міжнародного дня рідної мови)

**Матеріали
V Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та
студентів**

Чернігів
21 – 22 лютого 2025 року

УДК 811.161.2 (076.6)
М75

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 9 від 27.02.2025 р.

Редакційна колегія:

Новомлинський О. О.	ректор Національного університету «Чернігівська політехніка», доктор технічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Премії Кабінету Міністрів України
Радченко В. М.	голова Ради директорів закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області, директор Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України
Запаський А. А.	ректор Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник освіти України
Давидова Т. М.	начальник відділу професійної, вищої освіти і науки Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації, кандидат педагогічних наук
Грона Н. В.	доктор педагогічних наук, доцент, викладач-методист, голова шкільної комісії викладачів української мови і літератури Комунального закладу «Припугайський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
Ковальова І. О.	кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка»
Молоцько С. Р.	завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання, методист відділу суспільно-філологічних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського; регіональний координатор мовно-літературної освітньої галузі НУШ
Антонюк Т. М.	голова Всеукраїнської спілки голів обласних (міських) методичних об'єднань викладачів української філології закладів фахової передвищої освіти та провідних фахівців галузі, заслужений працівник освіти, викладач-методист Чернівецького індустріального фахового коледжу
Ющенко В. В.	голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області, викладач-методист Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
Мисайленко І. І.	викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради

М75 Мова й література в контексті модернізації освітнього середовища: актуальні питання, стратегії та лінгводидактичні інструменти. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів (м. Чернігів, 21–22 лютого 2025 р.). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 380 с.

Збірник містить статті учасників V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова й література в контексті модернізації освітнього середовища: актуальні питання, стратегії та лінгводидактичні інструменти», яка була присвячена Міжнародному дню рідної мови. Дослідники різних фахових рівнів ставлять і розв'язують проблеми ширшого наукового діапазону в галузі філології та лінгводидактики.

Для науково-педагогічних працівників, магістрів, магистрантів, учителів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, статистичних даних, галузевих термінологій, інших відомостей. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», під час використання наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилаючись на авторів і видання є обов'язковим.

УДК 811.161.2 (076.6)

© НДУ ім. М. Гоголя, 2025

Степусишин С. Б. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	195
Федоренко А. В. РОЛЬ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	197
Фокіна Т. І., Пасічник Н. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	199
Цибулько О. О., Крецька В. І. ТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ ТА МОВНА РІВНІСТЬ	202
Ющенко В. В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИХ КОНКУРСАХ І ОЛІМПІАДАХ	206

Секція 3. Формування культури мовлення носіїв в освітньому середовищі

Батрак Н. В., Ковальська О. В. ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	210
Белік Т. А., Грунська І. М. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	215
Бойчук Т. В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ В СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	217
Варва А. М., Свиріпа Л. П. ФОРМУВАННЯ ТА УВІРАЗНЕННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	219
Варуша А. С., Черняк Д. С. МОВНА ПАЛІТРА ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: СЛОВО ЯК МИСТЕЦТВО І СИЛА НАЦІЇ	222
Головай І. А. ПИТОМО УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКА І АНГЛІЗМИ	224
Гришан Л. О., Рославєць Л. М. ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	226
Губа Ю. І. ВПЛИВ НОРМАТИВНИХ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ ВІТАННЯ ТА ВИБАЧЕННЯ НА КУЛЬТУРУ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	228
Гужва О. І. ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	231

Фокіна Тетяна Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
викладач Фахового коледжу «Універсум»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
t.fokina@kubg.edu.ua

Пасічник Наталія Олександрівна,
викладач Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
n.pasichnyk@kubg.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У тезах проаналізовано психологічні чинники формування дослідницьких умінь у старшокласників, зазначено, що для формування дослідницьких умінь у процесі навчання української мови доцільно врахувати пізнавальні інтереси, інтелектуальні можливості та здібності, схильність до лінгвістичної креативності й мовотворчості старшокласників, схарактеризовано різновиди темпераменту, врахування яких сприяє створенню сприятливих умов у навчально-пізнавальній діяльності кожного учню.

Ключові слова: *вид темпераменту, дослідницький метод, психологічний портрет старшокласника, формування дослідницьких умінь.*

Здобувачі середньої загальної освіти старшого підліткового віку самостверджуються в процесі виконання дослідницьких, проблемних та пошукових завдань, перебувають у стані пошуку майбутньої професійної діяльності, тому беруть активну участь у конкурсах, захистах різних філологічних проєктів. У них розвинене абстрактне й логічне мислення, уміння використовувати здобуті знання в мовній практиці. Прикметно, що психологічний портрет старшокласника профільної школи вирізняється здатністю до висловлення власної позиції, розлогих міркувань, пов'язаних із життєвою практикою та синтезом накопичених знань.

Аналіз психолого-педагогічної літератури надав змогу виокремити важливі чинники, що мають особливе значення для формування в учнів старших класів філологічного профілю дослідницьких умінь, зокрема враховано, що в старшокласників активно розвиваються уміння аналізувати, синтезувати, зіставляти, робити висновки, формулювати запитання.

За свідченням психологів (Л. Карамушка, Г. Костюк, С. Максименко, В. Семиченко та ін.), старшокласники здатні самостійно осмислювати й критично опрацьовувати теоретичний матеріал з різних джерел, узагальнювати його, усвідомлювати його практичну значущість [5].

Практика переконує, що результативність у процесі формування дослідницьких умінь учнів старших класів філологічного профілю в процесі навчання

української мови значною мірою залежить від урахування вчителем-словесником їхніх типологічних характеристик, а також низки психологічних чинників: 1) рівня сформованості пізнавальних мотивів; 2) ефективного використання засобів стимулювання активного мислення в процесі навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності; 3) оптимального добору дидактичного інструментарію та мовного ресурсу, зорієнтованих на продуктивне розв'язання проблемних та дослідницько-пошукових завдань [1, с. 23–27; 5]. Задля формування в старшокласників дослідницьких умінь у процесі навчання української мови в школах профільного рівня доцільно врахувати їх пізнавальні інтереси, інтелектуальні можливості та здібності, схильність до лінгвістичної креативності й мовотворчості.

Опрацювання студій психологів, присвячених дослідженню вікових та індивідуальних особливостей старшокласників, так званого покоління Z, що сформувалося в умовах гаджетованого суспільства, із вразливою психікою, емоційною реакцією на прояви несправедливості, нездорового дидактизму в сучасному соціумі, спонукає до пошуку комфортних освітніх стратегій задля стимулювання стійкої мотивації до навчально-пізнавальної діяльності. Саме тому, як стверджують психологи, у навчанні старшокласників виняткового значення набуває врахування типологічного опису різновидів темпераменту учнів задля створення сприятливих умов у навчально-пізнавальній діяльності кожному індивіду [3, с. 224–227].

На думку дослідників-психологів (Л. Карамушка, С. Максименко та ін.), старшокласники з домінуючими ознаками флегматичного темпераменту під час виконання завдань проблемно-пошукового та дослідницького типу мають значно нижчий темп їх виконання, порівняно з іншими представниками темпераменту. Відповідно учням з ознаками флегматичного темпераменту доцільно відводити, за можливості, більше часу для виконання завдань описаного типу, крім того, необхідно таких учнів частіше залучати до активної навчально-пізнавальної діяльності на уроці через самостійне виконання письмових вправ, оскільки на підготовку відповіді біля дошки вони витрачають забагато часу, тому таких учнів доцільніше оцінювати за їх письмову, а не усну відповідь [4, с. 117].

Учнів з домінуючими ознаками темпераменту меланхоліка, щоб своєчасно передбачити час для їхнього адаптування до нових умов навчання, ефективного опитування, варто на перших етапах уроку підтримувати у прагненні переборювати інтелектуальні утруднення та невпевненість у собі [4, с. 119].

Гіперактивна поведінка старшокласників-холериків, вияв максималізму й категоричності спонукають учителя-словесника до виважених словесних дій, коментарів, оцінок, способів задіяння їхнього інтелектуально-пізнавального потенціалу в продуктивну навчальну діяльність задля стимулювання в них щонайменших проявів емоційної рівноваженості, психічної стійкості й готовності працювати в

команді на засадах рівноправного партнерства. Загальною умовою корекції гіперактивної поведінки учнів-холериків можна вважати стійке, розмірене поводження з ними [4, с. 120].

У процесі роботи з учнями-сангвініками, які під час виконання завдань проблемно-пошукового та дослідницького типу дещо знижують темп для їх виконання, порівняно з іншими представниками того чи виду темпераменту, саме тому вчителів-словесників необхідно звертати увагу учнів на цікаві аспекти завдань, зокрема це можуть бути творчі елементи завдання, які активізують образну уяву, художнє мислення. Як переконує практика, учням-сангвінікам доцільно пропонувати й реферативні завдання, під час захисту яких виникає потреба виділяти більшу кількість часу уроку для дискусії; обдарованим учням з домінуючими ознаками сангвіністичного темпераменту необхідно також пропонувати захисти презентацій, проєктів на конкретну тему, які активізують пошукову діяльність, лінгвістичну креативність. Головне в роботі із сангвініками – досягти того, щоб вони накопичували досвід виявлення відповідної вимогливості до себе, наполегливості в праці [4, с. 121].

Загалом, формуючи в учнів старших класів дослідницькі уміння, необхідно диференційовано добирати завдання для учнів з домінуючими ознаками флегматичного та меланхолійного типу темпераменту, урізноманітнювати письмовими завданнями різних видів; учням старших класів з домінуючими ознаками холеричного та сангвінічного типу доцільно пропонувати завдання-конкурси, завдання-диспути, захисти рефератів, презентацій, проєктів (індивідуальних, парних, групових).

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. С. Розвиток дослідницьких умінь старшокласників в умовах профільної школи. Біологія і хімія у рідній школі. 2017. № 3. С. 23–27.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
3. Диференційна психологія: підручник. За загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. С. 224–227.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. 222 с.
5. Семиченко В. А. Психологія особистості. К.: Видавець Ешке О. М., 2001. 427 с.

Наукове видання

**МОВА Й ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, СТРАТЕГІЇ ТА
ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ**

**Матеріали
V Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів**

Друкується за оригінальними авторськими текстами.
Редакційна колегія не несе відповідальності
за авторську редакцію поданих матеріалів.

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 02.03.2025	Формат 60x84/16	Папір офсетний
Гарнітура Times New Roman	Обл.-вид. арк. 22,91	Тираж ел. вид.
Замовлення	Ум. друк. арк. 22,08	

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.